

Právní kultura

Velké právní systémy

Miloš Večeřa

Právní nauka I

Právní kulturu lze chápat:

- **v nejširším smyslu** - součást duchovní kultury lidské společnosti
- **v užším smyslu** – právní kultura té které společnosti, státu
- **velmi úzce** – právní principy a hodnoty

Vystihuje v širokém pojetí **univerzální základ práva**, projev spontánní normativní síly skutečnosti

Právní komparatistika = srovnávací právní věda

Makrokomparatistika, mikrokomparatistika

Znaky právní kultury

- Kultura právního myšlení
- Prameny práva a jejich závaznost
- Právní instituty
- Právní pojmy
- Struktura právních odvětví.
- Pravidla určující tvorba práva a aplikaci práva
- Pojetí zákonnosti a právního státu

Základní typy právních kultur – velké právní systémy

Role globalizace, právní pluralismus.

- **kontinentální**
- **angloamerický**
- **náboženské právní systémy**
- **tradiční právní systémy**

Další členění na okruhy a národní právní kultury.

Kontinentální právní systém - Civil Law

Na základě recepce římského práva, vliv kanonického práva, přirozenoprávní teorie v 17. a 18. st. a osvícenství

Velké kodifikace (Code civil=Code Napoleon, ABGB).

Role parlamentu – suverenita lidu, suverenita zákona,

obecnost zákona – právo psané, mezinárodní smlouvy,

růst významu soudcovského práva, Soudní dvůr EU, ESLP, ÚS.

Pojetí zákonnosti a koncept právního státu, právo veřejné a soukromé.

Základní subsystémy (okruhy):

- románsko-germánský
- skandinávský
- východoevropský
- okruh bývalých kolonií
- evropské právo

Angloamerický právní systém -Common Law

Vznikl v Anglii od 11 st., cestou kolonizace do celé britské říše. Systém **common law**, královské soudy, později doplněn **podle ekvity**, kancléřské soudy, od 1875 jednotný systém soudnictví.

Soudcovská tvorba práva – **precedent** hlavním pramenem práva – cíl spravedlnost bez osoby krále.

Zásada stare decisis. Soudcovská tvorba práva.

Ratio decidendi, obiter dictum, votum separatum – dissent.

Kazuistické právo, abstrakce, generalizace, postupy **analogie**.

Neměnnost precedentu - výjimka od 1966 Sněmovna lordů + princip hledání rozdílů (distinctions).

Pramenem také **zákon**, parlamentarismus od 1215, královské zákony, král s parlamentem od 14. st.

Prameny dále: **Obyčejové právo, právní literatura** do 18. st. - William Blackstone, **ratio, právní principy, ekvita**.

Právní systém USA

- Ztratilo význam členění soudcovského práva na common law a equity
- Podíl a význam zákonného práva je v tomto právním okruhu větší
- Právo se tvoří na dvou úrovních (federální, států)
- Odlišnosti se projevují také v organizaci soudnictví a v právním myšlení
- Existují vedle sebe právní řád federace a právní řády 50 států
- Rozdělení pravomocí mezi státy a federací řeší Ústava USA
- Psané právo – významnější je jeho podíl i význam
- Přednost federálního práva před státním
- Ústava USA - 1787 - je nejstarší platnou ústavou na světě, rigidní, 27 dodatků, ústavy jednotlivých států
- Precedent platí pouze ve státě, ve kterém vznikl.

Náboženské právní systémy

- Islámský právní systém
- Hindské (hinduistické) právo
- Systém židovského náboženského práva a další náboženské právní systémy.

Islámský právní systém

Náboženské, právní a morální normy tvoří jednotu. Bůh **Allah** prostřednictvím proroka Muhammada (622 šel z Mekky do Medíny, začátek islámu a letopočtu) Základem je islámské boží právo **Šaría** („cesta“) jako soubor Bohem zjevených pravidel vykládaných islámskou právní vědou **Fikh** = soustava pravidel vypracovaná právní vědou – ulamy = isláms. učenci. Islámské právo je ve svém jádru neměnné a nezměnitelné (zásada **taklíd** od 10. století) **Princip personality** - vztahuje se na všechny muslimy. Není právem státu, ale nábož. společenství. **Právo sunnitské x šíitské** (Irák+Irán-heterodoxní).

Prameny islámského práva

Korán = svaté písmo muslimů, 114 kapitol (súr) a 6236 veršů, pouze necelá desetina k právu.

Sunna (stezka)-soubor Prorokových výroků a skutků

Idžmá – konsenzus islámského společenství a učenců na obsahu práva, je to právní vědomí, přesvědčení, na němž se shodnou učenci.

Kijás – analogie zaplňující mezeru podobným případem v Koránu nebo sunně.

Čtyři sunnitské školy od 8. století - ucelené systémy:

- škola málikovců – v severní a západní Africe,
- škola hanafijců - nejrozšířenější, Turecko, Indie, Pakistan, 1/3,
- škola šáfijovců - Sýrie a další země,
- škola hanbalovců - pouze Saudská Arábie.

Neměnnost (taklíd) islámského práva

Přizpůsobování změnou interpretace práva a použitím právních oklik a fikcí, zejména

- **Disimulace** - prováděním určitého úkonu (na oko),
- **Přejímání právních prvků** jiné ortodoxní školy,
- **Procedurální oklika** - státní orgány modifikují hmotné právo.

Mufti – místní znalec islámského práva poskytne výklad ke konkrétního problému.

Politický vývoj 19. a 20. st. – určitá sekularizace islámského práva, oddělování státu a práva od náboženství (Turecko, postsovět. republiky (např. Kazachstán, Uzbekistán), Albánie). V posledních 30 letech ožívování přísného islámu, islamizace.

Hindské právo - Indie

Právo náboženského společenství hinduistů (82%).
Obyčejové právo ze svatých knih bez bohů.

Bráhma – vesmírná duše, nejvyšší bytí, z ní pochází i bohové, princip všeho.

Dharma – náboženská, etická a právní pravidla oblékání, hygieny, stravování, chování a soužití lidí. Jejich naplňování je důležité pro vyšší reinkarnaci.

Átma – individuální duše jedince, podléhá **zákonu karmy** – vliv skutků duše na její nové vyšší nebo nižší zrození.

Kastovní systém – hierarchický, kasty a podkasty. Nejvýše brahmáni (kněží) x nejnižší pariové (nedotýkatelní).

Tradiční systémy práva

Jsou založeny na právu kmenovém, jde o oblasti zvykového práva. Zejména právo v některých afrických zemích.

Společné znaky:

- zachovat mezilidské vztahy ve stavu převzatém od předků
- je tvořeno a realizováno ústní (orální) formou
- je právem skupinovým, právo jedince se odvozuje od práva skupiny

Děkuji za pozornost